لومړنۍ خبرې

پښتون

پښتون د افغانستان له څلورو قومونو څخه دی، چې دد غه هېواد اصلي او سېدونکي یا ډېر لرغوني اوسېدونکي دي، نور قومونه د تاریخ په اوږدو کې یو وخت بل وخت دلته مېشت شوي دي. څنګه چې افغانستان په اسیا کې د پراخو سیمو په مینځ کې پروت دی، لوی فاتحان او لوی ټبرونه له لرغوني مهال نه راپه دېخوا پکې ننوتلي، ترېنه وتلي او څه یې پاتې شوي دي. له همدې امله ده، چې نن ورځ په دغه هېواد کې ډېر ټبرونه مېشت دي او څه باندې د ېرش ژبې او لهجې پکې ویلی کېږي، خو پښتو او پارسو یې تر ټولو ډېرې خورې ژبې دي.

د هېواد ټول اوسېدونکي د افغانستان په ټولو اساسي قانونو کې د افغان په نامه یاد شوي دي او افغانان د قانون له نظر نه سره برابر حقونه لري او د ژبې، قوم ولي،

SABAWOON.COM

جنس او مذهب له نظر نه تو پیر پکې نه شته او که څوک د امتیاز خاوند کېږي، هغه به د شخصي وړتیا، وطن او خلکو ته د خدمت له امله وي، یا باید همدغسې وي.

ددغې لیکنې د بحث اصلي موضوع پښتون، افغان او افغانستان دی، په نورو تېرونو او موضوع ګانو هغه وخت بحث کېږي، چې په اصلي موضوع پورې تړاو ولري. دا چې پښتون څه وخت پیدا شوی، معلومه نه ده. په اصل کې د پیدا ایښت موضوع لانجمنه او ګرانه ده. دغې موضوع انسانان سره وېشلي دي: هغوی چې پیدا ایښت لوی څښتن ته منسوب ګڼي او هغوی چې پیدا ایښت د تکاملي عملیې نتیجه بولي. دا چې کاینات څه وخت پیدا شو، په دې اړه هم ډول ډول نظرونه وړاندې شوي دي. په ساینس پوهانو کې دغه نظر خور دی، چې د کایناتو پیدا ایښت دیارلس عشاریه اوه ملیارد کاله پخوا د یوه غټ ټکر یا چاودنې (The Big Bang) نتیجه ده، خو دا دغسې یو پېچلی نظر دی چې بیان یې ګران او درک یې لا هم ګران دی، مګر هغو ته چې ساینس پوهان او په تېره فزیک پوهان دي، ددغې لیکنې په تړاو به دلته دغومره وویل شي چې انسان د ځمکې له پاسه د درې سوه او درې سوه زرو کلونو په مینځ کې په افریقې کې پیدا شوی. د انسان په اړه دا لومړنی تاریخي واقعیت دی په دې چې ددغه مهال انسانانو هډوکي په افریقې کې موندل شوي دي. له دغو

SABAWOON.COM

Web Publication www.sabawoon.com - All Rights Reserved by Prof. M. Hassan Kakar PHD

انسانانو نه ځينو يې اټکل سل زره کاله د مخه سهيل-لويديځې اسيا ته او بيا له دغو سيمو نه د اسيا-اروپا پراخو تودو سيمو ته مهاجرت وکړ. له دغو انسانانو نه ځينې يې اټکل د برش زره کلونه د مخه سايبريا ته ورسېدل او بيا ځينې يې د کنګل په دغې دورې کې د بېرنګ له لارې امريکې ته لاړل(!) د کولمبيا پوهنتون يو فزيک پوه لا په دې نظر دی، چې: "په واقع کې نور ټکرونه هم وو چې يوه يې زموږ کاينات رامينځ ته کړ او نورو ټکرونو نور کاينات رامينځ ته کړل." په دې حساب د شته والي په حوضه کې بې شمېره کاينات وجود لري، چې هر يو يې کهکشانونه (Glaxies) او هر کهکشان يې نظامونه او هر نظام يې ستوري لري او زموږ ځمکه د لمريز نظام يو ستوری دی چې د هغه په مدار څرخي، په داسې حال کې چې کاينات نامحدود او د پراخېدلو په حال کې دي.

خو دا معلومه نه ده، چې انساني نژادونه څه وخت جوړ او څرګند شول. له نژاد نه مطلب د انسانانو هغه زولوجيکي ډله ده، چې نسبتاً ثابتې ارثي ځانګړتياوې لري او په خاص ډول د رنګ، ويښتو، مخ او بدني جسامت له نظره له نورو انسانانو نه توپير لري، لکه سپين پوټکي اريايان او تور پوټکي افريقايان.

تاريخ پوهان، ژبپوهان، لرغون پوهان او انسان پېژندونکي په دغه نظر دي، چې پښتانه سپين پوټکي

SABAWOON.COM

اریایان دي. دغه نظر د نزدې دوو پېړیو په بهیر کې تثبیت شوی، یانې وروسته له هغه چې اروپایانو په تېره انګرېزانو د افغانستان او د هغه د اوسېدونکیو په اړه څېړنې او لیکنې وکړې. دغسې لیکنې وروسته له هغه ډېرې شوې، چې فرانسوي لرغون پېژندونکیو ته د شلمې پېړۍ په اولې نیمایي کې اجازه ورکړل شوه، چې په افغانستان کې کندنې وکړي. فرانسویانو اول د پروفیسر شلومبرزي، بیا د اګرشمن او ډاکټر برنارډ په مشرۍ د سرخ کوتل ډېرینه لیکنه او د آی خانم یوناني ښار لوځ کړ. فرانسویانو په دغه ډول د افغانستان تاریخ په روښانه کولو کې غټه ونډه لرلې ده.

افغان تاریخپوهانو هم د افغانستان د تاریخ په اړه په دغه مهال کې تر هر بل وخت نه ډېرې لیکنې او څېړنې کړې دي. په دوی کې احمد علي کهزاد، میر غلام محمد غبار او عبدالحی حبیبي وتلي تاریخپوهان او د بې شمېره اثرونو خاوندان شول. دوی په خپلو اثارو کې د افغانانو هویت په تاریخ کې تثبیت کړ او افغان پېژندنه یې د باندنیو پوهانو له انحصار نه وژغورله. د دوی په نظر هم پښتانه په اصل او نسب کې اریایان دي. په دغه اړه نور روایتونه هم وړاندې شوي دي، چې ډېر خپور شوی روایت یې دا دی، چې پښتانه د اسرائیلو د لسو ورک شویو قومونو څخه هغه قوم دی، چې له سورېې څخه وشړل شول

SABAWOON.COM

او په غور کې مېشت شول، خو دا يو جوړ شوی يا جعلي او بې بنسټه روايت دی، چې د همدغه څپرکي په پای کې به پرې وغږېږم.

پښتانه به هغه وخت د لومړي ځل لپاره څرګند شوي وي، چې اريايان ډلې ډلې شول او له خپل اصلي ټاټوبي نه ولېږدېدل. اريايان له نن نه شپږ زره کاله دمخه په يوه ژبه ګړېدل، چې هېڅ څرک يې نه دي ليدل شوي، خو وروستيو داريک په نامه ياده کړې ده. اريايان چې سره ډلې ډلې او بېل شول، ژبې يې هم ډېرې او بيلې شوې، خو پوهان په دې اړه چې د دوی لومړنی ټاټوبی چېرې و، په يوه نظر نه دي. دوی ځکه په يوه نظر نه دي، چې په دې اړه شواهد نه شته او نظرونه هم ډېر دي. ددغو نظرونو له مخې د اروپا بېلې سيمې لکه: جرمني، سکندنويا، د مديترانې سيمې د اريايانو لومړی ټاټوبي ښودل شوی دی، خو اروپايان چې په اسيا کې په نولسمې پېړۍ کې ډېر ښکيل شول او پوهانو يې چې هندي او ايراني ژبې وڅېړلې، په دې فکر شول چې د دوی خپلې ژبې له دغو ژبو سره خوينديې دي. ماکس ميولر (Max Muler) او نور ژبپوهان په دې نظر دي، چې اريايان د هندو اروپايانو نيکونه دي. په دې ډول د اريايانو اصلي ټاټوبی په اسيا کې وګڼل شو(٢).

په دې اړه تاريخپوه کهزاد په باورتيا سره وايي، چې: "د اريايانو د پيدا کېدو او ظهور ځای او ځانګو د

اکسوس د سرچینې او سردریا ترمېنځ سېره او یخه منطقه ده[۳] " خو نومیالی استرلیایي انسان پېژندونکی ګوردن چایلډ (Gordon Childe) په خپل اریان (The Aryan) نومي اثر کې د اریایانو د پیدا کېدلو په اړه د یاد شویو ګڼېو له تحلیل نه وروسته خپل نظر په دې ډول ښکاره کوي: "د تاریخي مهالونو د اریایي ولسونو غټه برخه د ډبرې د دورې (Stone Age) د ناردیک (Nardic) د جنګي تبر خلکو له نسب څخه ښودل کېدلی شي. د ختېینو لوښو او سلو په مرسته به د هغو سرچینه په لرو ډېر باورتیا سره له دغو مرکزونو څخه یوه ته ورسوله شي- سهیلي روسیه یا سکندنویا." خو دی د سهیلي روسیې د ګڼېې احتمال پیاوړی ویني[۴]. ډېر نور پوهان هم په همدغه نظر دي. دغه نظر په دې هم قوي دی، چې له سهیلي روسیې نه د اریایانو لومړی لېږد څرګند دی، چې بیان به یې زر وشي.

دغه سیمه د اروپا - اسیا (Eurasia) هغه برخه ده، چې د اریایانو لېږد ترینه څرګند دی. دغه سیمه د اروپا - اسیا هغه پراخه برخه ده، چې د هنګري له ختیځ ځنګلونو نه د مانچوریا تر شنو ورشوګانو او د سایبیریا له جنوبي څنډو نه د تبت تر لوړې سطحې پورې د نړۍ درېیمه برخه ځمکه په غېږ کې نیسي او منځنۍ اسیا یې زړی جوړوي. دغه ډېره پراخه سیمه چې د التای (Altai) غرونه یې په دوه

برخو وېشي، دغسې پراخ ډاګونه او ورشوګانې لري چې د څارويو د ساتنو او پوونده توب لپاره د نړۍ تر هرې بلې سيمې نه ډېره برابره ده(٥). په څنډو کې يې له پخوا نه کرنه کېده. په دغې سيمې کې له ډېر پخوا نه د لوړ کلتور خاوند خلک اوسېدل. اريايان له همدغې سيمې نه نورو خواوو ته د اروپا په ګډون تللي دي(٦). سرمه تيان (Sarmatians) لومړني اريايان دي، چې اروپا ته رسېدلي دي. د همدغې سيمې خلکو وحشي اس د لومړي ځل لپاره رام کړی او د اس کلتور يې د نړۍ نورو برخو ته يووړ. داسې هم دوی له اس نه لومړی د کشولو او باروړلو او وروسته د سپرلۍ کار اخيستلی دی او د هغه په مرسته يې تر اروپا پورې ملکونه لاندې کړي او امپراتوري ګانې جوړې کړې دي.

اوس به په هغو دولتونو نظر واچول شي، چې په جنوبي روسيې او شاوخوا سيمو کې د اريايانو په لېږد سره رامينځ ته شوي دي. له دغې سيمې نه د اريايانو لېږد له نن نه څلور زره کاله د مخه اټکل شوی. څنګه چې دغه اريايان د سپين پوټکو خلکو نيکونه دي او په اسيا او اروپا کې خورې ځانګې لري او ژبې يې سره ورته او په اصل کې سره يو دي، د هندو اروپايي په نامه ياد شوي دي. دغه خلک د خپل لېږد په بهير کې چې پېړۍ پېړۍ يې نيولې په دوو برخو ووېشل شول: لويديځه او ختيځه برخه.

لویدیځه برخه یې هغه ده، چې د تور سمندرګي له شمال نه د بالقان او باسفورس په لار وړې اسیا (Asia Minor) یانې ننني ترکیې ته ننوتل او د هغې له ځایي خلکو سره له ګډ کېدلو نه وروسته پرې لاس بری شوه او د هټایټ (Hittite) په نامه سلطنت یې جوړ کړ(۷).

د هندو ایرانې په نامه د اریایانو بله ډله د کسپین سمندرګي په غاړه د ختیځ خوا ته تاوه شوه او بیا دوه برخې شوه: یوه برخه یې له ققفاز نه واوښته د فرات په لور لاړه او هلته له ځایي خلکو هوریانو (Hurrians) سره مېشته شوه او وروسته یې د متاني (Mittani) په نامه دولت جوړ کړ(۸). بله برخه یې چې تر هغې بلې نه ډېره لویه وه او په هندو اروپایي څانګې یاده شوه، د ختیځ په لور لاړه، له سر دریا او آمو نه واوښته په باختر کې مېشته شوه او بیا د پنجشیر او کابل پر سینونو ورښکته شوه(۹).

دا چې کهزاد د آمو او سردریا ترمېنځ سیمه د اریایانو اصلي ټاټوبی ګڼي، موخه یې شاید د اریایانو دغه لېږد وي. ګرشمن دا هم وایي، چې د اریایانو یوه بله څانګه چې ډېر د مخه د هند د لاندې کولو په مقصد په اراکوزیه (کندهار) او پنجاب کې مېشته شوې وه، د دغو اراییانو په مخ کې خنډ شوه چې په سیمو کې یې ورننوځي. په نتیجه کې هغوی اړ شول، چې د لویدیځ د لوړې سطحې په لور په هغې لارې یون وکړي، چې له باختر نه د ایران

(فارس) زړه ته رسېږي.

ګرشمن چې د افغانستان په سيستان کې کندنې کړې په دغه ډول د کهزاد د هغه روايت ملاتړ کوي، چې وايي اريايانو له باختر نه په ويدي دوره کې د ۲۰۰۰ او ۱۹۰۰ مخزېږدې شاوخوا کې په لېږد پيل کړی دی. کهزاد دغه لېږد او د هغه اوږد بيان د هغو سرودونو يا مذهبي سندرو له مخې کوي، چې رالف ګريفت (Ralph. H.Griffith) په انګرېزي اړولي او عتيق الله پژواک هغه په پښتو يا فارسي ژباړلي دي[10]. د ګرشمن او کهزاد د مهاجرتونو د همغاړي کول پلټنه غواړي. دوی دواړه په دغې موضوع کې د صلاحيت خاوندان او ليکنې يې د باور وړ دي. د کهزاد ليکنه د هغه وخت پښتنو په اړه يوه مهمه سرچينه ده.

په سهيلي روسيه کې د اريايانو له عمومي لېږد نه وروسته د سمريانو (Cimmerians)، ستيانو (Scythians) او سرمه تيانو (Sarmatians) واکمني معلومه ده، چې د زيږدې دريمې پېړۍ تر پيل پورې يې يو پر بل پسې کړې ده. ستيان چې له منځنۍ اسيا نه راولاړ شوي وو، د هرودوت په وينا واکمني يې د ډان له سين نه د ډانيوب تر سين پورې جاري وه او په جنوبي روسيه کې يې يو پياوړی دولت په پښو درولی و، چې درې پېړۍ وپايېده او په پای کې سرمه تيانو مات او

عوض کړل. له هغه وروسته په روسیه کې نور ټبرونه په واک شول، لکه: ګاتان (Goths)، هونان (Huns)، او اران (Avars) او نور. تر دوی وروسته د سلاو (Slavs) ټبرونه وو، چې د اومې، اتمې او نهمې زېږدي پېړیو په بهیر کې له لویدیځ یانې د ختیځې اروپا د کارپات (Carpath) له هسکو نه پکې خواره شول. دوی د سلاوانو د لوی ټبر له ډلې نه په ختیځ سلاو یاد شوي دي. له دوی نه وروسته له سکندیانو نه ورنګي روسان (Varangians) په کییف کې اباد شول[۱۱]، چې تراوسه په اروپایي او اسیایي روسیې واکمني کوي. سرمه تیان هغه اریایان دي، چې اول اروپا ته ننوتل، لکه چې وروسته به ولیدل شي ستیان په اصل کې اریایان نه دي، خو په دغه نامه پېژندل شوي دي.

بله ډله خلک چې اصلي نوم یې معلوم نه دی په اناو (Anau) یاد شوي، چې د مک ګوان د لیکنې له مخې د امو په لویدیځ سهیل کې او د چایلد د لیکنې له مخې سیستان او مرو ته نژدې پراته وو[۱۲].

اناویان چې اریایان وو د ځینو په نظر له اوس نه شپږ زره کلونه دمخه او د نورو په نظر دوه زره کلونه دمخه په کلو کې اباد وو، کرنه یې کوله، وحشي چټک یا یرغه اس یې د لومړي ځل لپاره اهلي کړی و، لوښي یې انځورول او په تولیز ډول د لوړ مدنیت خاوندان او د مصر او بین